

Małgorzata Błażczak
Poznań

**MATERIAŁY WITOLDA SKALSKIEGO
(1879–1961)
(P. III–43)**

Witold Zygmunt Skalski, syn Stanisława, właściciela ziemskiego i Stefanii z Kiemickich, urodził się 28 listopada 1879 r. w Podmojskach w powiecie przemyskim. W latach 1892–1899 uczył się w następujących gimnazjach: początkowo w Zakładzie oo. Jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem (klasa I–II), następnie w gimnazjum polskim w Przemysłu (klasa III–V) i w Gimnazjum Arcyksiężnej Elżbiety w Samborze (klasy VI–VIII wraz z maturą).

Studia wyższe odbywał w latach 1899–1903 na wydziałach prawa i administracji następujących uniwersytetów: I semestr zimowy 1899/1900 – Uniwersytet Lwowski; semestr letni 1899/1900 i zimowy 1900/1901 – Uniwersytet Wiedeński; semestr letni 1900/1901 – Uniwersytet Jagielloński, rok akademicki 1901/1902 ponownie Uniwersytet Wiedeński; rok akademicki 1902/1903 ponownie Uniwersytet Lwowski. Równocześnie w roku 1902 ukończył w Akademii Handlowej w Wiedniu roczny kurs dla absolwentów szkół średnich oraz zdał 3 egzaminy państwowe (Kraków 1901 – historyczno-prawniczy, Lwów 1903 – sądowy, Lwów 1904 – z nauk politycznych).

W następnych latach brał m. in. udział w specjalnym półrocznym kursie dla kandydatów na nauczycieli akademii handlowych zorganizowanym przy Akademii Eksportowej w Wiedniu (1907/1908) oraz zdał w Wiedniu dwa egzaminy państwowe dla kandydatów na nauczycieli wyższych szkół handlowych z przedmiotów prawniczych (1911) i przedmiotów handlowych (1912). W latach 1904–1909 pracował w Galicyjskim Banku Krajowym we Lwowie, a następnie (w okresie 1909–1919) był wykładowcą w Akademii Handlowej w Krakowie.

W 1919 r. Witold Skalski przeniósł się do Poznania. Lata 1919–1921 to okres jego pracy w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej i zarazem pełnienia funkcji radcy Wielkopolskiej Izby Skarbowej. Od marca 1921 r. do września 1923 r. pracował w Banku Przemysłowców: od marca do sierpnia 1921 r. w Centrali w Poznaniu w Wydziale Rewizyjnym w charakterze starszego urzędnika; od września 1921 r. do kwietnia 1923 r. w Rotterdamie jako kierownik oddziału tegoż Banku; od maja do września 1923 r. ponownie w Centrali Banku Przemysłowców w Poznaniu jako kierownik do spraw Oddziału w Rotterdamie.

Od września 1923 r. do lipca 1931 r. pracował na stanowisku dyrektora pierwszego w Polsce Liceum Handlowego w Bydgoszczy. Równocześnie w latach 1927–1931 w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu prowadził wykłady z zakresu księgowości i analizy bilansów. W roku 1931 objął kierownictwo Katedry Rachunkowości i Analizy Bilansów (pierwszej stałej katedry) w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu.

W roku 1934 Witold Skalski został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1938 r. profesorem zwyczajnym. Od 1 września 1936 r. do 31 sierpnia 1938 r. pełnił funkcję dyrektora Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu. Gdy w 1938 r. przekształcono tę uczelnię w Akademię Handlową, Witold Skalski piastował tam godność prorektora.

W czerwcu 1939 r. został wybrany rektorem Akademii, z którego to urzędu zrezygnował w lipcu 1945 r. z powodu złego stanu zdrowia. Od listopada 1939 r. przebywał w Warszawie, gdzie pracował m. in. w Radzie Głównej Opiekuńczej (do 1943 r.). W okresie Powstania Warszawskiego został wywieziony do obozu

koncentracyjnego w Buchenwaldzie – przebywał tam do momentu wyzwolenia obozu przez Amerykanów (do kwietnia 1945 r.). Do Poznania powrócił w lipcu 1945 r. i ponownie podjął obowiązki kierownika Katedry Rachunkowości Akademii Handlowej (od 1950 r.) przemianowanej na Wyższą Szkołę Ekonomiczną. Z funkcji tej zrezygnował w roku 1956. W latach 1949–1951 prowadził również wykłady z analizy rentowności na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1954 r. otrzymał tytuł doktora nauk. W 1960 r. przeszedł na emeryturę.

W latach 1935–1939 Witold Skalski był kierownikiem Działu Nauk Handlowych w „Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym” wydawanym wspólnie przez Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższą Szkołę Handlową. Przez wiele lat był kuratorem Koła Naukowego Studentów WSH. W okresie powojennym brał czynny udział w pracach Podkomisji Organizacji Planowania, Finansów, Rachunkowości i Sprawozdawczości w Warszawie i Instytutu Naukowej Organizacji i Kierownictwa. Był również członkiem Kuratorium Fundacji Akademii Handlowej, przewodniczącym Sekcji Rachunkowości Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego; członkiem Związku Księgowych, a następnie Stowarzyszenia Księgowych w Polsce i jednym z organizatorów Oddziału tego Stowarzyszenia w Poznaniu.

W uznaniu zasług na polu nauki, dydaktyki i wychowania młodzieży oraz za udział w licznych pracach społecznych i organizacyjnych otrzymał w 1939 r. Złoty Krzyż Zasługi, a w 1954 r. Rada Państwa przyznała mu Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Witold Skalski zmarł w Poznaniu 25 lipca 1961 r. i pochowany został na poznańskim Cmentarzu Komunalnym nr 2 na Junikowie (pole: 17; miejsce: 3).

Materiały Witolda Skalskiego zakupione zostały w roku 1971 od żony Stefanii Skalskiej. Prace nad spuścizną prowadzono w okresie od września 1985 r. do lutego 1986 r. W grudniu 2025 r. tekst inwentarza został przeredagowany przez Jarosława Matysiaka. W trakcie porządkowania materiały podzielono na 6 grup. Generalnie materiały te można określić jako szczątkowe – szczególnie w grupie materiałów twórczości naukowej i korespondencji.

W grupie pierwszej, materiałów twórczości naukowej, z całego bogatego dorobku liczącego 25 pozycji książkowych i ponad 60 artykułów i recenzji znajdują się jedynie trzy pozycje książkowe i trzy recenzje. *Księgowość w przykładach* zaliczana jest przez fachowców do najcenniejszych prac naukowych autora spuścizny. Był to bowiem wzorowy konspekt, ułatwiający ugruntowanie wiedzy rachunkowej i zawierający wzory ujęcia księgowego typowych operacji gospodarczych (j. 2). *Księgowość w przykładach* i *Podręcznik kupieckiej księgowości podwójnej* (j. 1) są zaopatrzone w liczne notatki autora wyraźnie sugerujące przygotowanie kolejnych ich wydań. Jedną z trzech zachowanych recenzji stanowi recenzja pracy doktorskiej z 1948 r. Stanisława Skrzywana, późniejszego kierownika Katedry Rachunkowości Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie (j. 4).

W grupie drugiej, materiałach działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej i społecznej, bezsprzecznie najciekawsze (jednocześnie bardzo nieliczne) są dokumenty dotyczące przejmowania majątku Akademii Handlowej w okresie pierwszych trzech miesięcy okupacji hitlerowskiej w Poznaniu. Są to protokoły zdawcze gotówki i książeczek wkładowych różnych banków, jak również zarys organizacji i sytuacji finansowej Akademii Handlowej (j. 6).

Grupa trzecia – materiały biograficzne – jest najobszerniejsza. Zachowane są dokumenty od roku 1899 (matura) aż do wycinka prasowego dotyczącego jubileuszu 80-lecia urodzin w 1959 r. (j.14–25). Zachowane są również nekrologi zamieszczone w „Głosie Wielkopolskim”, wspomnienie pośmiertne pióra poznańskiego literata Jerzego Mańkowskiego i prof. Mieczysława Przedpełskiego oraz przemówienie wygłoszone w czasie uroczystości pogrzebowych przez prof. Zygmunta Szymczaka (j. 21).

W grupie korespondencji zachowały się listy dotyczące okresu 1945–1960, z całkowitym pominięciem korespondencji prywatnej, z wyjątkiem listu od Tadeusza Czechowskiego (j. 26–27).

Materiały osób obcych prezentowane są przez kilka powielonych artykułów Władysława Świątlickiego (j. 28).

Załączniki stanowią dwa kolejne roczniki 1934 i 1935 *Sprawozdań z działalności Zarządu Koła Naukowego Towarzystwa Studentów Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu* oba z dedykacjami dla Witolda Skalskiego oraz część opisowa do wzorów zestawień księgowych (j. 29–30). Z zespołu wyłączono: *Kronikę Uniwersytetu Jagiellońskiego* za okres 1939–1945, *Skład osobowy i spis wykładów Akademii Handlowej w Poznaniu* za lata 1945–1947 i *Rocznik Akademii Handlowej w Poznaniu* za lata 1945–1950.

Spuścizna Witolda Skalskiego otrzymała w PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu sygnaturę P.III-43. Rozmiar zespołu po uporządkowaniu wynosi 0, 20 mb. Inwentarz zawiera 30 jednostek archiwalnych. Dołączono do niego 4 aneksy.

Źródła i bibliografia

1. Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu Materiały Witolda Skalskiego, sygn. P. III-43, j. 14, 20.
2. Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu Materiały Antoniego Peretiatkowicza, sygn. P. III-27, j. 111.
3. *Akademia Ekonomiczna w Poznaniu 1926–1976*, Warszawa 1976.
4. Gattner Leon, *Witold Skalski*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1961, z. 4, s. 319–321, fot.
5. Tegoż, *Z żalobnej karty. Witold Skalski. 1879-1961*. „Rocznik WSE Poznaniu”, R. 1960/61, s. 74–77.
6. *Jubileusz prof. dr. Witolda Skalskiego*, „Rocznik WSE w Poznaniu”, R. 1959/60, s. 100–106.
7. Łoza Stanisław, *Czy wiesz kto to jest*, Warszawa 1938, s. 668.
8. Maciejewska Hanna, *Bibliografia opublikowanych prac czynnych pracowników nauki WSE*, [w:] *XXX-lecie uczelni. 1926–1956*, Poznań 1956, s. 126–127.
9. Ratajczak Zofia, Przedpełski Mieczysław, *Pracownicy WSE w Poznaniu w roku akad. 1955/56*, [w:] *XXX-lecie uczelni. 1926–1956*, Poznań 1956, s. 101–103.
10. Zakrzewski Zbigniew, *Skalski Witold*, [w:] *Wielkopolski Słownik Biograficzny*, Warszawa 1981, s. 667–668.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–4
A. Prace naukowe	1–3
B. Recenzje	4
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej i społecznej	5–13
A. Działalność organizacyjno-naukowa	5–8
B. Działalność dydaktyczna	9–11
C. Działalność społeczna	12–13
III. Materiały biograficzne	14–25
IV. Korespondencja	26–27
A. Wychodząca	26
B. Wpływająca	27
V. Materiały osób obcych	28
VI. Załączniki	29–30
Aneksy	4

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ**A. Prace naukowe**

1. *Podręcznik kupieckiej księgowości podwójnej*, wyd. 3,
Egz. z notatkami autora
1920, druk, s. 158
2. *Księgowość w przykładach*, cz. 1; cz. 2; cz. 1 wyd. 2.
Egz. z notatkami autora, cz. 1 wyd. 2 egz. niekompletny
1935–1938, druk., ss. 91 + 106 + 99
3. *Konieczność planowej pracy w rachunkowości przedsiębiorstw*
1945, rkp., masz., l., k. 11

B. Recenzje

4. Recenzje prac Wincentego Filipowicza, Kazimierza Niemskiego i Stanisława Skrzywaną
1947–1948, rkp., masz., l., k. 15, zob. aneks 1

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ, DYDAKTYCZNEJ I SPOŁECZNEJ**A. Działalność organizacyjno-naukowa**

5. Kuratorium Wyższej Szkoły Handlowej i Akademii Handlowej
1936–1949, masz., l., k. 6
6. Akademia Handlowa w okresie września - października 1939 roku
1939, rkp., masz., l., k. 9
7. Szkoła Główna Handlowa (Warszawa) i Ministerstwo Oświaty
1948, masz., l., k. 6
8. Ankieta dotycząca zdolności zakładów naukowych do pracy badawczej
1949, masz., l., k. 1

B. Działalność dydaktyczna

9. Wyższa Szkoła Handlowa i Wyższa Szkoła Ekonomiczna
Projekt wykładów i seminariów, nominacja na przewodniczącego komisji egzaminów dyplomowych
1938–1952, masz., rkp., l., k. 3
10. Uniwersytet Poznański
Propozycja wykładów
1949, masz., l., k. 1
11. Katedra Rachunkowości Wyższej Szkoły Ekonomicznej
Program wykładów z „Podstaw rachunkowości”
1952, masz., l., k. 26

C. Działalność społeczna

12. Stowarzyszenie księgowych w Polsce. Izba Przemysłowo-Handlowa (protokół zaprzysiężenia rzeczoznawcy)
1945–1961, masz., l., k. 6
13. Instytut Naukowy Organizacji i Kierownictwa, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne i Związek Nauczycielstwa Polskiego
1946–1959, masz., l., k. 3

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

14. Życiorys, wspomnienie z okresu okupacji, ankiety personalne oraz wycinek prasowy z „Głosu Wielkopolskiego” dotyczący jubileuszu 80-lecia urodzin
1949–1959, rkp., druk., masz., 1., k. 28
15. Dokumenty studiów
Świadectwa dojrzałości, szkół wyższych we Lwowie i Wiedniu, egzaminów rządowego i państwowych, kursów ekonomicznych
1899–1912, rkp., druk., 1., k. 22
16. Wielkopolska Izba Skarbowa i Bank Przemysłowców w Poznaniu
Świadectwa pracy
1921–1923, masz., 1., k. 2
17. Poświadczenia obywatelstwa
1924–1946, masz., rkp., 1., k. 3
18. Profesor nadzwyczajny i zwyczajny (wraz z umową)
Nominacje
1934–1951, masz., 1., k. 5
19. Rektorat Akademii Handlowej i Katedra Rachunkowości Wyższej Szkoły Ekonomicznej
Nominacje
1939–1956, rkp., masz., 1., k. 4
20. Legitymacja służbowa (Akademia Handlowa) i zgoda na urlop (Wyższa Szkoła Ekonomiczna)
1945–1953, masz., 1., k. 2
21. Nekrologi, wspomnienie, bibliografia prac
1961, druk., masz., powiel., s. 44 + l., k. 5
22. Rozliczenia finansowe za honoraria autorskie
1947–1949, rkp., druk., l., k. 5
23. Zeznanie do wymiaru nadzwyczajnego podatku od wzbogacenia wojennego
1949, 2 egz., rkp., druk., 1., k. 4
24. Dodatek za usługę lat
1952–1960, rkp., masz., 1., k. 16
25. Kwity, opłaty składek
1945–1948, rkp., druk., powiel., 1., k. 27

IV. KORESPONDENCJA

A. Wychodząca

26. Osoby D–S
1959–1960, rkp., masz., 1., k. 3, zob. aneks 2

B. Wpływająca

27. Osoby i instytucje B–W
1945–1960, rkp., masz., druk., 1., k. 21, zob. aneks 3

V. MATERIAŁY O SÓB OBCYCH

28. Prace Władysława Świątlickiego
1952 i b. d., powiel., 1., k. 76, zob. aneks 4

VI. ZAŁĄCZNIKI

29. Sprawozdanie z działalności Zarządu Koła Naukowego Towarzystwa Studentów Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu. Za rok 1933 i 1934
 Egz. z dedykacjami dla W. S.
 1934–1935, druk., s. 96 + 95
30. Wyjaśnienia do wzoru RPN (Rejestr obrotów pieniężnych - Winien). Wyjaśnienia do wzoru RPM (Rejestr obrotów pieniężnych – Ma)
 B. d., druk., powiel., k. 6

ANEKS 1

J. 4. Recenzje

1. Filipowicz Wincenty, *Księgowość przemysłowa. Dział produkcji*, Warszawa 1947
2. Niemski Kazimierz, *Teoria i technika księgowości przedsiębiorstw. Studium dla studentów szkół wyższych, kierowników przedsiębiorstw i księgowych*, Warszawa 1948
3. Skrzywan Stanisław, *Rachunkowość w przedsiębiorstwie przy gospodarce planowej*, (praca doktorska), 1948

ANEKS 2

J. 26. Osoby D–S

Dzięgielewski Jan	1960	1.1
Krupiński Zbigniew	1959	1.1
Skrzywan Stanisław	1960	1.1

ANEKS 3

J. 27. Osoby i instytucje B–W

Bratnia Pomoc. Stowarzyszenie Studentów i Studentek Akademii Handlowej w Poznaniu	1945–1948	1.6
Czechowski Tadeusz	1947	1.1
Dzięgielewski Jan (na liście odpowiedź W. S.)	1948	1.1
Felge-Górski Gerard	1947	1.1
Górski Jan	1947	1.1
Koło Naukowe. Stowarzyszenie Studentek i Studentów Akademii Handlowej w Poznaniu	1945–1948	1.6
Krupiński Zygmunt	1959	1.1
„Nowa Gospodarka”	1945	1.1
Sobieszczykówna Wanda i in.	1947	1.1
Szkoła Główna Planowania i Statystyki w Warszawie	1960	1.1
Wojnar Jan	1945	1.1

ANEKS 4

J. 28. Prace Władysława Świątlickiego

1. Świątlicki Władysław: Ewidencja sprzedaży towarów
 Ok. 1952, powiel., k. 14

2. Świetlicki Władysław: Rejestr sprzedaży tranzytowej
B. d., powiel., k. 8
3. Świetlicki Władysław: Uspołecznionemu handlowi – socjalistyczną księgowość. Rejestrowa forma księgowości
1952, 2 egz. powiel., k. 27